

Меша Селимович

ДЕРВИШЪТ И СМЪРТТА

Издателство ***Black Flamingo Publishing*** е носител
на националната награда **Христо Г. Данов** за принос
в националната книжовна култура
в категория *Изкуство на книгата* (2013).

*Всички права запазени. Препечатването
и възпроизвеждането на части от книгата става
само с писмено разрешение на издателите.*

Меша Селимович

**ДЕРВИШЪТ
И СМЪРТТА**

Превод
ЖЕЛА ГЕОРГИЕВА

София • 2013
Black Flamingo Publishing

Издаването на произведението е подкрепено от ТРАДУКИ, Европейска мрежа за литература и книги, в която участват Федералното министерство на европейските и международните въпроси на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, КултурКонтакт Австрия, Гьоте-Институт, словенската Агенция за книгата ЈАК, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, културна фондация „Лихтенщайн“ и фондация „С. Фишер“.

traduki

Meša Selimović
Derviš i smrt
Marso
Beograd, 2009

© Copyright of the translation:
S. Fischer Foundation by order of TRADUKI
© Жела Георгиева, превод
© Кристиан Александров, художник
© Black Flamingo Publishing, 2013

ISBN 978-954-2915-34-8

*Ако можех да напиша най-хубавата книга
на света, бих я посветил на жена си Дарка.
Така завинаги ще остана длъжник на
благородството и любовта ѝ.
И всичко, което мога, е да спомена с
благодарност името ѝ в началото на този
разказ, който, като всички други, говори за
търсенето на щастието.*

ПИСАТЕЛЯТ

ПЪРВА ЧАСТ

1.

*Бисмилляхир-рахманир-рахим!*¹

*Призовавам за свидетел мастилницата и перото
и онова, което се пише с перото;*

*Призовавам за свидетел несигурната тъма на сумрака
и нощта, и всичко, което тя съживява;*

*Призовавам за свидетел месечината, когато се напълни,
и зората, когато почне да белее;*

*Призовавам за свидетел Съдния ден и душата,
която сама се укорява;*

*Призовавам за свидетел времето, началото и свършека
на всичко – че всеки човек е винаги губещ.*²

Започвам моя свой разказ без цел, без полза за себе си и другите, от нужда, по-силна от интереса и разума, за да остане писанието ми за мене, записаната мъка от разговора със себе си, с далечната надежда, че ще се намери някакво решение, когато равносметката бъде направена, ако бъде, когато оставя мастилената следа на тая хартия, която чака като предизвикателство. Не зная какво ще бъде записано, но в криволиците на буквите ще остане нещо от онуй, което е било у мен и вече няма да чезне във вълматата мъгла, все едно не е било или пък не се знае какво е било. Тъй ще мога да се видя какъв ставам – това непознато за мен чудо, а струва ми се: чудо е, че невинаги

¹ В името на Аллах, Всемилоствивия, Милосърдния!

² Цитатите от Корана в този роман са превод на стилизирания превод на автора Меша Селимович, който се е старал единствено да запази гуха на оригинала.

Преводачката изказва благодарност на арабистите Мая Ценова и Азиз Таш за техните компетентни консултации при работата върху превода.

съм бил такъв, какъвто съм сега. Съзнавам, че пиша объркано, ръката ми трепери заради разбулването, което ми предстои, заради започващия съд, в който съм всичко – и съдия, и свидетел, и подсъдим. Ще бъда честен във всичко, доколкото мога, доколкото човек може, защото започвам да се съмнявам дали искреност и честност са едно и също, искреността е увереност, че говорим истината (а кой може да бъде уверен в туй?), а има различни видове честност и те не са сходни помежду си.

Името ми е Ахмед Нуреддин, гали са ми го и съм го приел като гар с гордост, а сега, след дългия низ години, сраснали се с мен като кожа, мисля за него с учудване и понякога с присмех, защото *светлина на вярата* е надменност, каквато не съм изпитвал, а сега малко се срамувам от нея. Каква светлина съм аз? С какво съм просветлен? Със знание? С висше поучение? С чисто сърце? С правия път? С липса на съмнения? Всичко е поставено под въпрос и сега съм само Ахмед – ни шейх, ни Нуреддин. Всичко изпада от мен като одежда, като ризница и остава онуй, което е било първоначално – голата кожа и голият човек.

На четирийсет години съм, ужасна възраст: човек е още млад, за да има желаня, а вече стар – да ги осъществява. Тогава у всеки гаснат вълненията, за да стане по-силен благодарение на навиците и придобитата увереност в немоцта, която идва. А аз едва сега правя онуй, което трябваше отдавна да направя по време на буиния разцвет на тялото, когато всичките безбройни пътища са добри, а всички заблуди – полезни колкото и истините. Жалко, че не съм с десет години по-стар, за да ме пази старостта от разбунтуване, или десет години по-млад, за да ми бъде все едно. Защото трийсет години са младост, мисля си сега, когато съм се отдалечил безвъзвратно от нея, младост, която от нищо не се бои, дори от себе си.

Казах чудна гума: разбунтуване. И спрях перото над равния ред, на който остана запечатана една твърде лесно изречена негоумица. За пръв път нарекох тъй мъката си, а никога по-рано не бях мислил за нея, не бях я назовавал с туй име. Откъде дойде опасната гума? И дали е само гума? Запитах се дали не би било по-добре да прекъсна писането, за да не стане всичко по-мъчително, отколкото е всъщност? Защото ако по неведоми пътища то измъква от мен дори онуй, дето

не съм искал да кажа, гето не е моя мисъл, или моя непозната мисъл, потулвана в мрака в мен, уловена поради вълнението ми, поради чувството, което вече не ме слуша, ако всичко е тъй, тогава писането е безмилостно разследване, дяволска работа и може би би било по-добре да строша тръстиковото перо, старателно цепнато при върха, да разсипя праханта на каменната плоча пред текето, нека с черното си петно ми напомня никога да не се захващам с магията, будеща злите духове. Разбунтуване! Дали е само гума или е мисъл? Ако е мисъл, значи е моя мисъл или моя заблуда. Ако е заблуда, горко ми; ако е истина – гваж повече.

Ала за мене няма друг път, никому не мога да се доверя – освен на себе си и на хартията. Затова продължих да нижа безконечни редове отгясно на ляво, от пропаст до ръба на пропаст, от пропаст до пропаст на мисълта, в дълги нанизии, които остават като свидетелство, като обвинение. Чие обвинение, велики Боже, гето си ме подложил на най-голямата човешка мъка, чие, против кого? Против мен или против гругите? Ала вече няма спасение, писането е неизбежност като живеенето или умирането. Ще бъде каквото трябва, а моя е вината, че съм туй, което съм – ако изобщо е вина. Струва ми се, че всичко из гъно се променя, всичко в мен се тресе в самия темел, и светът се люлее с мен, защото и в него няма порядък, щом в мен цари безпорядък и пак една е причината и за туй, гето се случва, и за миналото: че искам и трябва да уважавам себе си. Иначе не бих имал сили да живея като човек. Може би е смешно: бях човек по тая причина вчера и искам да бъда човек по същата причина днес, по-различен, може би дори противоположен, ала то не ме смущава, защото човекът е промяна и зло е, ако не послушахме зова на съвестта.

Аз съм шейх на теке на мевлевийския орден – най-многоядния и най-чистия, а текето, в което живея, се намира на изхода на касабата, между черните и пепеляви чукари, гето закриват небесната шир и оставят само синя пролука над себе си като скъперническа милостиня и спомен за огромното небе на детството. Не го обичам, тоя далечен спомен ме измъчва все повече като пропуснатата възможност, макар да не зная каква. Съвсем смътно сравнявам разкошните гори над бащината

ми къща, полята и овощните градини край езерото с каменната клисура, в която сме стегнати и аз, и текето, и ми се струва, че има много прилики между това стягане у мен и около мен.

Текето е хубаво и просторно, навесено над спускащата се от планината и провираща се между скалите рекичка, с бахча и градина с рози, с лозница над верангата, с дълга гиванхана, в която тишината е мека като памук, още по-тиха поради лекичкото бълбукане на рекичката под него. Къщата, едновременно харем на геди и прагеди, е подарена на оргена от богатия Алиага Джанич за убежище на дервиши и приют на сиромаси, защото „те са със сломен сърца“. С молитви и тамян отмахме греха от къщата и текето си спечели славата на свято място, макар да не пропъдихме напълно сенките на младите жени. Понякога изглеждаше, че минават по одаите и се чувства уханието им.

Всекиму беше известно, затуй не тая, другояче моето писание би било умишлена лъжа (никой не е виновен, когато не знае, че лъже, когато несъзнателно лъже), че текето и неговата слава, и неговата светлина бях аз, неговият темел и неговият покрив. Без мен то щеше да бъде къща с пет одаи, също като останалите, благодарение на мен стана крепост на вярата. Сякаш беше бранител на касабата от знайни и незнайни злини, неин пазител, защото други къщи след него нямаше. Гъстите решетки и дебелият зид около градината придаваха на усамотението ни твърдост и сигурност, ала портата беше винаги отворена, за да влезе всеки нуждаещ се от утешение и очистване на греховете; посрещяхме хората с добра дума, когато дойдеха, макар да бяха по-малко от нещастията и много по-малко от греховете. Не съм се възгордял заради своето служение, а то наистина е служение на вярата – искрено и пълно. Смятах за свой дълг и щастие да пазя себе си и другите от грях. И себе си, излишно е да крия. Грешните мисли са като вятър, кой ще ги спре? Пък и не смятам, че туй е голямо зло. В какво се състои набожността, ако няма съблазни за преодоляване? Човекът не е Бог и силата му е тъкмо в туй да превъзможва своята природа, тъй си мислех, а ако няма с какво да се преборва, каква е заслугата му? Сега мисля другояче по този въпрос, ала да не споменавам нещо, дето ще дойде, когато е

нужно. Ще има време за всичко. На коленете си гържа хартията, която спокойно чака да поеме своето време, без да го свали от мен и без да го почувства сама; пред мен е дълга нощ без сън и много други дълги нощи, ще стигна навсякъде, ще направя всичко, което трябва – и да се обвиня, и да се защита, – няма нужда да се бърза, а виждам, че има неща, за които мога да пиша сега и никога повече. Когато дойде време и желание да се кажат други, ще дойде и техният ред. Усещам да стоят натрупани в хранилищата на мозъка ми и да се издърпват едно друго, защото са свързани, нито едно от тях не живее само за себе си, а все пак има някакъв ред в тоя калабалък и винаги едно, не зная как, изскача измежду другите и излиза на светло, за да се покаже, да ни зашлеви или утеша. Понякога се блъскат, нахвърлят се едно срещу друго, нетърпеливи, сякаш се боят да не останат неизречени. Полека, има време за всичко, сам съм си го отпуснал, на съда има очни ставки и свидетелски показания, няма да ги пропусна и накрая ще мога сам да произнеса присъдата срещу себе си, защото става въпрос само за мен, за никои друг, само за мен. Светът изведнъж стана тайна за мен и аз за света, изправихме се един срещу друг, гледаме се учудено, не се познаваме, не се разбираме вече.

Нека се върна отново към себе си и текето. Обичах го и го обичам. Тихо е, чисто, мое, мирише на калоферче лете, на лют сняг и вятър зиме, обичам го и загато стана известно заради мен, и загато знае тайните ми, наказани никому и скривани и от себе си. Топло е, спокойно, гълъби гукат на покрива в ранни зори, гъжг бие и чатка по керемидите, вали и сега – упорит, продължителен, макар да е лято, изтича по дървените улуци в нощта, легнала злокобно върху света, боя се, че никога няма да си отиде, а се надявам, че слънцето скоро ще светне; обичам го, защото съм защитен от покоя на моите две стаи, в които мога да бъда сам, когато си почивам от хората.

Рекичката е досуц като мен – буйна и припряна понякога, ала по-често – тиха, безшумна. Неприятно ми беше, когато я заприщиха под текето и с един изкоп я принудиха да бъде послушна и полезна, да върти воденичното колело през буката, а се радвах, когато, придошла, разруши бента и потече свободно. Макар да знаех, че само укротена мели жито.

Ала ето, гълъбите на тавана тихичко гукат, гъжгът все така гни наред се лее и те не могат да излязат изпод стряхата, туй е предвестие за гения, който още не е настъпил. Ръката, с която гържа перото, се е вкочанила, свещичката тихичко кашлюка и пръска искрици, бранейки се от смъртта, а аз гледам гългите редици на буквите, знаците на мислите и не зная дали съм ги убил или съживил.

2.

*Ако Бог наказваше за всяко сторено зло,
на земята нямаше да остане нито едно живо създание.*

Всичко започна да се заплита преди гва месеца и три гена, изглежда ще броя времето от оная гергьовска нощ, защото туй е моето време – единственото, което ме засяга. Вече десет гена брат ми лежеше затворен в крепостта.

Ходех по улиците тоя ден, преди зграчаване, в навечерието на Гергьовден, мрачен и крайно притеснен. А изглеждах спокоен, човек свиква с туй, стъпките не издаваха вълнението ми, тялото самò мислеше как да скрие чувствата, като в невидимата тъма на размишленията ми оставяше свободата да бъде такъв какъвто искам да бъда. Бих предпочел да изляза извън касабата в тоя тих предвечерен час, за да ме завари нощта сам, ала работата ме водеше в друга посока – между хората. Заменях болния хафъз Мухамед, беше го повикал старият Джанич, нашият благодетел. Знаех, че от месеци лежи болен и може би ни вика преди смъртта си. И знаех, че негов зет е Айна ефенди, който написа заповедта да затворят брат ми. Затова с удоволствие се съгласих да тръгна, надявайки се на нещо.

Вървах както обикновено, докато ме водеха през двора, през къщата, свикнал да не виждам нищо, дето не ме засяга – тъй съм по-близо до себе си. Оставен в дългия коридор, чаках вестта, че съм дошъл, да стигне, където трябва, заслушах се в тишината – пълна, сякаш в огромната сграда не живееше

никой, никой не се движеше по коридорите и стаите. В мълчанието на приглушения живот, край смъртника, все още дишаш тук някъде и безшумните стъпки, чезнещи в килимите, и тихите разговори, водени шепнешком, с едва чут пукот се пръскаше старото гърво на прозорците и таваните. Наблюдавайки как вечерта бавно обгръща къщата с копринените си сенки и трепти по стъклата с последните отблясъци на дневната светлина, си мислех за стареца и за гумите, които щях да му кажа при последното ни виждане. Неведнъж съм говорил с болни, неведнъж съм подготвял смъртник за гългия му път. Опитът ме беше убедил – ако за туй е нужен някакъв опит, – че всеки изпитва страх пред онуй, дето го чака, пред неизвестното, дето вече чука, неоткрито, в примрялото сърце.

Говорех, утешавайки:

Смъртта е съдбовност, сигурно познание, единствено-то, за което знаем, че ще ни сполети. Изключения няма, нито изненади, всички пътища водят към нея, всичко, което правим, е подготовка за нея, подготовка, щом заплачем, угряйки чело о пода, винаги по-близо, никога по-далеч. А щом е съдбовност, защо се учудваме, когато дойде. Ако моя живот е кратък път, траещ само час или ден, защо се борим да го продължим с още един ден или час. Земният живот е лъжовен, вечността е по-добра.

Говорех:

Защо треперят сърцата ви от страх, когато нозете ви се преплетат в предсмъртни мъки? Смъртта е преселение от една къща в друга. Тя не е изчезване, а друго раждане. Както черупката на яйцето се пуква, когато пиленцето се развие напълно, тъй иде време душата да се раздели с тялото. Смъртта е необходимост при неизбежния преход в другия свят, в който човекът постига пълния си възход.¹

Говорех:

Смъртта е изчезване на материята, а не на душата.²

Говорех:

Смъртта е промяна на състоянието. Душата започва да живее сама. Докато не се е отделила от тялото, тя си е пома-

^{1, 2} Ислямски мислител и поети: Разиб Исфихани, Ибн Сина.

гала с ръката, гледала с окото, слушала с ухото, ала същността на нещата е знаела сама.¹

Говорех:

*В деня на смъртта ми, когато носят моя табут.
Не мисли, че ще чувствам болка за този свят.*

*Не плачи и не говори: жалко, жалко.
Когато млякото се пресече, е още по-жалко.*

*Когато видиш да ме полагат в гроба, аз няма да изчезна.
Нима месецът и слънцето изчезват, когато залязат?*

*На теб ти се струва смърт, а то е раждане.
Гробът ти се струва тъмница, а душата е станала
свободна.*

*Кое зърно не никне, когато се сложи в земята?
Защо тогава се съмняваш в зърното човешко?²*

Говорех:

*Бъди благодарен, роде на Дауд! И кажи: дойде истината.
Дойде часът. Защото всеки кръжи в своя орбита до определен
срок. Бог ви сътворява в утробите на вашите майки – творение
подир творение в трижди непрогледна тъмнина. Не се страху-
вайте и не тъжете! И се радвайте на Рая, който ви е обещан.
О, раби мои, днес няма страх за вас и няма да скърбите! О, душа
успокоена, завърни се при твоя Господ доволстваща, заслужила
благодарност! Влез сред моите раби, влез в моя рай!³*

Безброй пъти съм говорил тъй.

А сега не съм сигурен, че трябва да го кажа и на стареца, който ме чака. Не заради него, а заради себе си. За първи

¹ Имам Газали.

² Мевляна Джебелюгдин Руми.

³ Из Корана.

път – колко пъти ще повторя тия дни гумите „за първи път“! – смъртта не ми изглеждаше толкова обикновена, както вярвах и уверявах и гругите.

Сънувах страшен сън. Стоях на празно пространство над мъртвия си брат, табутът, покрит със синя чоха, се беше прострял пред нозете ми, далеч от мен в кръг стояха хора. Никого не виждах, никого не познавах, знаех само, че са затворили кръга около нас и са ме оставили сам в тягостната тишина над мъртвия. Над мъртвия, на когото не мога да кажа: защо сърцето ти трепери? Защото и моето сърце трепери, плаши ме глухото мълчание. Боли ме тайната, чийто смисъл не виждам. Има смисъл, казвах си, бранеику се от ужаса, ала просто не го намирам. Стани, казвах, стани. А той, скрит от мрака, в мъглата на чезненето, в зеленикавата тъма, като под вода, бе удавник на неведоми предели.

Как сега да кажа на умиращ човек: Върви послушно по пътищата на твоя Бог. Като ме побиват тръпки от тия скрити пътища, за които нищоожното ми знание няма ни най-бегла представа.

Вярвам в Съдния ден и във вечния живот, ала започнах да вярвам и в ужаса на умирането и в страха пред тая безпросветна чернилка.

Нищо не бях решил, когато ме въведоха в една от стаяте, водеше ме млада девойка, вървах с наведени очи, за да не виждам лицето ѝ и да не помисля нещо. Ще те лъжа, старче, Бог ще ми прости, защото ще говоря онуй, което очакваш, а не онуй, което объркан мисля.

Тук го нямаше. Без да вдигна очи, почувствах, че стаята няма миризмата на тежко болен човек, която след дълго залежаване не може да се премахне с нищо: нито с чистене, нито с проветряване, нито с кагене.

Когато погледнах, търсейки залежалия се болен, който не мирише на смърт, забелязах на миндерлъка хубава жена, която излъчваше повече живот отколкото би трябвало.

Може би е странно, че го казвам, ала се почувствах неудобно. Причините можеха да бъдат много. Готвех се да се видя с умиращ старец, сам потиснат от мрачни мисли, а се озовах пред неговата гъщеря (никога не я бях виждал, ала знаех, че

е тя!). Несръчен съм в разговорите с жени, особено с жени с нейната хубост и на нейните години. Около трийсет, струва ми се. Младите девойки си въобразяват живота и вярват в гумите. Стариците се боят от смъртта и въздишат, когато слушат за рая. Жени като нея знаят цената на всичко, което губят и печелят, и винаги имат своите основания, понякога особени, ала рядко наивни. Техните зрели очи са свободни дори когато се свеждат, неприятно отворени – дори когато се крият под миглите. Най-неприятното е убеждението ни, че знаят повече отколкото показват и ни преценяват със своите необичайни мерки, които трудно прозираме. Очевидното им любопитство, което проличава дори когато се скрива, е защитено от тяхната неуязвимост, стига да искат. А ние не сме защитени с нищо пред тях. Уверени в силата си, която не използват, гържейки я винаги като сабя в канията, с ръка винаги на гръжката, виждат у нас възможния роб или презряно същество, гордо без причина с безползната си сила. Тая безумна самоувереност е толкова убедителна, че въздейства дори когато я презираме. Въпреки вярата в себе си, у мъжа остава страхът от някаква неведома опасност, от някаква магия, от някаква тайна сатанинска сила.

Тая жена притежаваше и някаква особена сила, която не беше нейна, а на съсловието, към което принадлежеше. Осанката и движенията ѝ, сигурни, заповеднически (тъй ми посочи да седна) изглеждаха облагородени, омекотени от нещо, което не можех да определя – от гългия навик, от мекото сияние на засенчените ѝ с чернило очи в прореза на яшмака, от ръката, извита като лебедова шия, с която гържеше единия край на фината тъкан, от чудното очарование, лъхашо като вълшебство от нея.

Сатанинска щерка, мислеше селянинът в мен, прокланаше дервишът, удивени и гвамата.

Мракът се промъкваше в стаята, белееха само нейният воал и ръката ѝ. Седяхме почти на гвата края на стаята, помежду ни беше непреодолимото разстояние и тягостното очакване.

– Повиках хафъз Мухамед – каза, закриляна от полумрака. Беше недоволна. Или пък на мен ми се стори тъй.

- Помоли ме да гоџда вместо него. Тоџ е болен.
- Все едно. И ти си приятел на нашия дом.
- Да.

Исках да кажа още нешто, по-тържествено: не бих заслужил добра човешка гума, ако не бях достоен за вниманието на нашия благодетел, тоя дом е в сърцата ни и т.н., нешто като в стихотворение, ала се получи нескопосано.

Девойките влязоха със свещи и почерпка.

Чаках.

Свещите горяха между нас на кръгло столче отстрани. Изглеждаше по-близка и по-опасна. Не знаех какво готви.

Мислех, че ме бяха повикали заради баща ѝ, щях да гоџда гори да не се надявах на чудо, на някаква скрита възможност, на някаква щастлива случайност да се опитам да спася брат си. В разговора за смъртта и рая щях да вметна някъде гума за милост към него, може би туџ щеше да помогне, може би щеше да стори севап преди големия път, за който нищо не знаем, може би щеше да остави добродетелен спомен за себе си. Може би. Защото преди смъртта си се сецаме, че на раменете ни стоят два ангела и записват лошите и добрите ни дела и ние гържим да поправим сметката си, а трудно може да се намери начин да умреш по-полезно освен с благородство, което да остане свежо и чисто след теб. А можеше лесно да помогне и на себе си, и на мен. Аџни ефенди щеше да предпочете да не скърши хатъра на богатия си тъст вместо да остави в затвора някакъв клетник, ако Али ага реши, че неговото освобождаване, без жертви и без мъки, щеше да бъде стъпало по пътя му към рая. Никога не би заслужил нешто по-лесно и вярвам, че нямаше да откаже.

А за нея не знаех ништо, нито за какво би могла да говори с мен, нито за какво мога да ѝ послужи. Не успях да съгледам никаква връзка между себе си и нея.

Стояхме еџин срещу друг като двама воџни със скрито оръжие зад гърба си, като двама противници със скрити намерения, щяхме да се открием, когато тръгнем да се нападaме, чаках да видя какво иска да завладее, какво иска да отнеме, надеждата още живееше в мен, ала не беше твърда както преди малко, тая жена беше твърде млада и хубава, за да мисли

за ангелите, записващи делата ни. За нея съществуваше само тоя свят.

Тя не се колеба дълго, не търси дълго гумите, наистина беше боец, който решително тръгва на битка, без да се обръща назад. Туй е от нейния сой, ала и заради моя. Не се стеснява от мен, ако изобщо някога се стеснява. Отначало внимателно следях притворно тихия ѝ глас с тембър на зурна и слушах говора, който приличаше на везмо, на низане на бисери, с гуми и реч, напълно различни от чаршийските, леко меланхоличен, ала красив, с уханието на тия стари одаи и на патината.

– Не ми е лесно да кажа туй и не бих го казала на всеки. Ала ти си дервиш. Сигурно си видял и чул всякакви неща и си помагал на хората колкото си могъл. И знаеш, че във всяко семейство се случват неща, гето никому не са приятни. Познаваш брат ми Хасан, нали?

– Познавам го.

– За него бих искала да говоря.

Тъй рече, започвайки както беше редно: поласка, показва доверие, позова се на званието ми, подготви ме за лошото, което ще каже, като включи в него всички семейства, за да не забравя, че грозните неща са присъщи на всички, а не само на тях и макар тъй злото да е по-голямо, срамът е по-малък, защото е общ и може да се говори за него без притеснение.

След туй излишно красиво въведение последва доста известното ни оплакване за шугавата овца в семейството, за големите, по срамен начин излъгани надежди. На заблудената овца крастата не ѝ пречи, а за семейството туй е мъка и нещастие, срам пред хората и страх пред Бога. Тая хубава печална песен понякога я пеят искрено пред нас, надявайки се на помощ, която обещаваме, ала рядко изпълняваме, а най-често за да бъдем свидетели пред хората, че са сторили всичко възможно, дори са прибегнали до помощта на божиите служители и не е тяхна вината, че злото е неизкоренимо.

Знаех наизуст тая история, отдавна ни я разправят, интересът ми веднага спадна, щом я чух, ала я слушах с фалшиво внимание, прикривайки се зад привидно будно изражение. Без причина очаквах нещо необичайно, нещо изключително, гето да ме изненада. Нищо няма да ме изненада, тя ще каже каквото е